du: Anwerbestopp. Bu karar, *"misafir işçi"* döneminin fiilen kapandığını ilan ediyordu. Ama beklenmedik bir sonuç doğurdu: Geri dönmeyi düşünen pek çok işçi, bir daha giremeyeceği kapıların kapanmadan önce Almanya'da kalmayı seçti. Birinci neslin dönüş planları, önce ertelendi; sonra yavaş yavaş yok oldu.

Aileler geldi, köklenmek başladı

Anwerbestopp'u izleyen yıllarda yeni bir göç dalgası yükseldi: aile birleşimi. 1974'ten itibaren işçilerin eşleri ve çocukları Almanya'ya gelmeye başladı. Bu göç artık ekonomik bir tercihin değil, insanî bir zorunluluğun ürünüydü; ayrılık dayanılmaz hâle gelmişti. Çocuklar Alman okullarına başladı. Mahalleler şekillendi. İlk camiler, ilk bakkallar, ilk dernekler kuruldu.

Bu süreçte *"misafir"* sözcüğü anlamsızlaşmaya başladı. Misafirler evsahibi olmuş, kiracılar ev almıştı. 1980'li yılların başında Almanya'daki Türk kökenli nüfus 1,5 milyonu geçmişti; 1990'ların ortasında bu rakam 2 milyonun üzerine çıktı. Devlet ve toplum geç de olsa gerçeği gördü: Bu insanlar gitmeyecekti. Almanya artık tek dilli, tek kültürlü bir ülke değildi.

Rakamlar bir tabloyu değil, milyonlarca hayatı anlatıyor.

OECD'nin 2023-2024 verilerine göre Türk vatandaşlarının Almanya'ya yıllık göç akışı hâlâ 85.000 ile 90.000 arasında seyrediyordu; bu rakam, toplam Avrupa göçünün yüzde 55-57'sine karşılık geliyordu. Almanya Federal İstatistik Dairesi Destatis'e göre 2025 itibarıyla Almanya'da yalnızca Türk vatandaşı olarak ikamet eden kişi sayısı 1 milyon 450 bin ile 1 milyon 500 bin arasındaydı. Alman vatandaşlığına geçmiş ve çifte vatandaşlar dahil edildiğinde Türk kökenli toplam nüfus 3,5 milyonu aşıyordu.

Bu nüfusun yarattığı ekonomik etki de belirgin. Almanya'da yaklaşık 80.000 ile 100.000 arasında Türk kökenli girişimci faaliyet göstermekte; bu işletmeler yaklaşık 430.000 çalışana iş olanağı sağlamakta ve yıllık 40 milyar Euro'yu aşan bir ciro üretmektedir. Bu rakam, *"misafir işçinin"* ekonomik dönüşümünün simgesidir: Çalışılan fabrikadan kurulan fabrikaya, alınan ücretten ödenen vergiyle büyüyen ekonomiye uzanan bir yol.

Türkiye'nin dünyanın dört bir yanına dağılmış vatandaşlarının tutarı da az değil. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın verilerine göre Türk vatandaşları bugün 49'dan fazla ülkede çalışmakta ve yaşamaktadır. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının yılda gönderdikleri döviz transferi 2 ila 3 milyar Dolar düzeyindeydi; bu rakam ekonomik açıdan da göçün kesintisiz önemini ortaya koymaktadır.

Her nesil aynı bavulu farklı şeylerle doldurdu.

Birinci nesil kısa süreliğine gelip gidecekti. İkinci nesil, çocuklar büyüsün diye bekledi. Üçüncü nesil, yaşlanınca geri dönmeyi düşündü. Dördüncü neslin ise gitmeye hiç niyeti yok.

Bugün Almanya'da büyüyen dördüncü nesil; yerel dili anadilinden daha iyi konuşan, yüksek öğrenimine kavuşmuş, üniversitelerde öğretim üyeliği yapan, medyada, politikada, bilimde ve sanatta yer bulan bir kuşaktır. Türkiye onların için artık büyük ebeveynlerinin hasret duyduğu, kendileri içinse tatile gidilen bir ülkedir. Aidiyet duygusu, dedelerinin kök saldıkları topraklardan sökülüp torunlarının büyüdükleri kentlere taşınmıştır. Bu dönüşüm acı verici olduğu kadar doğaldır da: Göç, coğrafyayı değiştirdiğinde zihniyeti de değiştirir.

Alman sosyolog Norbert Elias'ın ifadesiyle, *"Yerleşikler ve Yabancılar"* ayrımı nesiller geçtikçe silinmekte ama hiçbir zaman tam anlamıyla ortadan kalkmamaktadır. Dördüncü nesil bu ikili kimliğin içinde büyüdü ve çoğu zaman bunu bir kısıtlama değil, bir zenginlik olarak kabul etti.

İnsanlar üzerine yapılan planlar, insanı hesaba katmak zorundadır.

Bu uzun tarihin bize bıraktığı ders sade ama ağırdır: Ekonomik hesaplamalar, insan gerçeğinin karşısında geç kalır. 1961'de masaya oturan iki devlet, birbirlerine iş gücü akışını düzenlemeyi vaat etti. Ama akıp geçen şey iş gücü değil, hayattı; binlerce insan, yüz binlerce hikâye, milyonlarca duygu.

Max Frisch'in 1965'te kurduğu o cümle bugün de aynı keskinliğini koruyor: Wir riefen Arbeitskräfte, es kamen Menschen. Biz iş gücü çağırdık; insanlar geldi. Ve insanlar geldiklerinde kalmak istediler, köklenmek istediler, büyümek istediler. Devletler bu gerçeği kurallardan daha geç öğrendi.

İnsanlar üzerine uzun vadeli planlar yapılacaksa onların ihtiyaçlarını ve haklarını merkezine almak zorunludur.

Sonuç olarak, ekonomik hesaplar ve devlet planlamaları ne kadar titiz olursa olsun, insanı merkeze almayan her tasarı eksik kalır çünkü insan, sadece bir iş gücü değil, tarih yazan, toplumların iç yapısını ve dengelerini dönüştüren, değiştiren temel bir güçtür.

Yeryüzü ile gökyüzü arasında

HATİCE DİKBAŞ, İZMİR

Bir zamanlar dünya daha yavaştı.

Saatler acele etmez, günler bitmek bilmezdi.

Bir ağacın dalına tutunmak, sanki gökyüzüne biraz daha yaklaşmak demekti.

Elma ağacından sarkan o çocuk…

Belki sendin, belki bendim.

Ayaklarımız havada, başımız aşağıda ama kalbimiz tam yerindeydi. Mutluluğu havalara zıplayarak, ağız dolusu kahkaha atarak ve gerisini düşünmeden karşılar,üzüntüye gözlerimiz şişene kadar ağlayarak tepki verirdik.

Toprağın kokusunu tersinden bile tanırdık.Yağmur yağmaya başlayınca dışarı çıkardık mesela şimdikinin tersine.

Rüzgâr saçlarımızı karıştırırken, hayatın ne kadar basit olduğunu bilmeden yaşardık.

Ne büyük hayallerimiz vardı aslında ama hiçbirini gerçekleştirmek için acele etmezdik.Kurduğumuz hayali arkadaşımıza anlatmak bile mutlu ederdi.Çünkü o anın kendisi zaten bir mucizeydi. Her şeyin gerçekleşebileceğine dair inanç bir çocuğun en büyük hazinesiydi.

Bir dal…Üzerinde saatlerini geçirdiğin ve sahiplendiğin , oradan dünyayı izlediğin, canın sıkılınca saklandığın yapraklarıyla seni sarmalayan bir dal …

Bir gökyüzü… Doğarken ve batarken renklerine aşık olduğun, gelip geçen buluttan yolcuları izlediğin,özgürlük deyince ilk aklına gelen bir gökyüzü…

Bir kahkaha… Neşenin tanımı yapılmaya çalışılsa açık ara en iyi karşılığı , kuş cıvıltılarına eş , içten özden bir kahkaha…

Bir çocuğu ağaçlara tırmandıran en önemli sebeplerden biriydi bence gökyüzüne yaklaşma arzusu. Boşluk gibi görünsede büyülüydü.Kuşlara özenip uçmak isterken gökyüzünde olmanın tek yolu bir ağacın dalına tırmanmaktı belkide. Henüz büyümemişken herşeyi akıl süzgecinden geçirmeden sadece hissederek yaşarken doğayla daha çok bütünleşiyorduk.Ağaçların dallarının yaralamasından ya da düşmekten korkmuyorduk şimdiki gibi ve dokunmaktan hissetmekten çekinmiyorduk.Ağaçlar arkadaşımız olabiliyordu mesela.Çok iyi birer dinleyici de oluyorlardı hem.

Şimdi büyüdük.

Ağaçlara tırmanmak yerine, sorumluluklara tutunuyoruz.Gökyüzüne bakmayı ihmal ediyoruz çoğunlukla. Ne gelip geçen bulutlar ne de kuşlar ilgimizi çekmiyor eskisi kadar. Kahkahalar daha ölçülü , çoğunlukla neşeden uzak .

Ama bazen…

Bir yerde, içimizde hâlâ o çocuk sallanıyor.

Baş aşağı, özgür, korkusuz.

Ve belki de hayat,

Yeniden o dala uzanmayı hatırlamakla güzelleşiyor .

Resim: Hatice Dikbaş